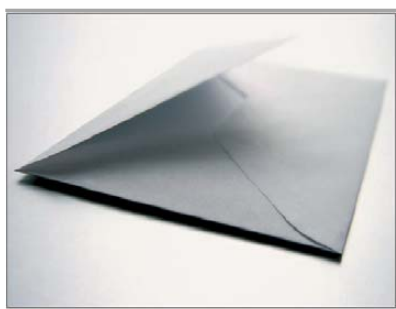

TRIBINA

Pisma čitatelja

Prijevoz stoke u svijetu

Znate li da se danas troše milijarde dolara na prijevoz stoke morem? Je li se netko upitao u kakvim se to uopće uvjetima danas stoka transportira? Misli li itko na tu stoku? Da, na tu stoku misle udruge za zaštitu životinja. Predstavnici tih udruga smatraju kako bi stoka predviđena za klanje morala biti prije puta zaklana, a zatim prevezena kao meso u smrznutom stanju do odredišta. Na taj bi se način izbjegao nehumani tretman životinja, posebno to vrijedi za brodice. Situacija i nije tako bezazlena kada se zna da se svaki tjedan u svijetu transportira milijardu životinja na zadnje odredište. Udruge za zaštitu životinja smatraju kako su za taj loš tretman stoke krivi prevoznici, prema tome i brodari, izvoznici i uvoznici stoke, vlade koje to dopuštaju, veterinari... Posebno su glasni oni iz Australije, jer je ta država najveći izvoznik stoke u svijetu. Oni smatraju da do 10 posto stoke uginu na putovanju do odredišta, a mnoge se ozbiljno ozlijede, budu žedne i gladne, te izložene neviđenim stresovima uzrokovanim bolestima, visokim temperaturama, valjanju broda i nesnosnom smraku.

Australci svake godine izvezu više od četiri milijuna ovaca u zemlje Bliskog istoka, a cijelo putovanje za te ovce traje čak i do 32 dana. Na brodu je metar četvorni skladišta predviđen za tri ovce, pa se mnoge uguše na putovanju morem koje traje do tri tjedna.

Stoka iz Brazila za Libanon na putu do luke zna biti bez hrane i vode tri do četiri dana, a zatim ukrcana na brod u prekrcača skladišta, tako da na putovanju od 18 dana i do 10 posto stoke uginu.

Svake godine se Europom kamionima prevozi oko 100.000 konja za posljednje odredište, najviše iz Španjolske za Italiju, gdje se konjsko meso koristi za jelo. U tom dvodnevnom putovanju kamioni prevoze između 16 i 18 konja, ali su zabilježeni i slučajevi kad se ukrcavalo i 25 do 30 grla. Iz Kanade se transportiraju svinje za Kaliforniju u pretrpanim kamionima, a zatim sedam dana putuju brodom do Havaja, gdje se preživjele kolju, a njihovo se meso prodaje kao domaća svinjetina s Havaja.

Izvoznici stoke imaju sasvim suprotno mišljenje o transportu stoke od udruga za zaštitu životinja. Oni smatraju kako se životinje prevoze po najvišim standardima i da se tijekom njihova putovanja specijalno obučene osobe brinu o njima i da stoci ne nedostaje ništa. Također, smatraju kako usamljeni negativni slučajevi iskrivljuju stvarnu sliku o prijevozu stoke. Oni koji taj problem promatraju sa strane znaju da stoku nitko ništa ne pita, da stoka ne uživa u putovanju i kad jednom krene na put, povratka joj više nema.

Dr. sc. Ivica
Tijardović

Rembrandt, tulipani i bankroti

Moram priznati da uz sav napor nisam uspio otkriti zašto su se Nizozemci od svog silnog cvijeća 'zakvačili' baš za tulipane koji su stigli u Europu u 16. stoljeću

Željko Kwokal

Stručni suradnik na
Institutu »Ruđer Bošković«

Dao bih deset godina života da mogu dva tjedna, pa ako treba i samo s koricom kruha, gledati Rembrandtova platna. Pogledati Rembrandta dolazak u Amsterdam učinit će ispunjenim. Tako je nekako govorio Vincent van Gogh. Teško se s njime ne složiti. U platna njegova idola može se gledati satima sve dok njihova svjetla i sjene ne uvuku gledatelja u sebe, ali i u život autora. Pa će tako interes za njegovu biografiju svakako zapeti na podatku da službeni Amsterdam (osim, u tim stvarima, racionalnog i nezainteresiranog knjigovođe - crkve) nije zabilježio niti Rembrandtovu smrt niti pokop na sirotinjskom groblju jednog listopadskog dana 1699. To svakako iznenađuje, jer za razliku od nesretnog von Gogha, bio je prepoznat, poznat, slavan i bogat. Bio je slikar čija su se platna (još za života) nalazila u većini najvažnijih europskih kolekcija, uključujući engleskog kralja i kardinala Richelieu. Slikar kojem je samo nešto više od godinu dana prije smrti u posjet došao čuveni Cosimo III de Medici, ne samo da kupi sliku, nego i da osobno upozna velikog majstora. Pa koji je razlog tog zanemarivanja? Jednostavno, Rembrandt van Rijn je bankrotirao. Sredina mu je mnogo toga gledala kroz prste. I ekstravaganciju i, navodnu, umišljenost, i drskost prema svemu i svakome u trenucima stvaranja, te što je naročito interesantno, za kalvinistički Amsterdam, petljanje i veze sa ženama. Opraštalo se sve, ali bankrot ne. Trošio je puno. Kupio je skupu kuću sa zajmovima koji su prelazili mogućnost vraćanja uz

ostala trošenja. Kupovao je raritete iz cijelog svijeta. Kupovao je antikvitete te slike starih majstora, slike suvremenika, pa i izravnih konkurenata. Kupovao je ogromne količine skupe odjeće.

U jednom trenutku procijenjena vrijednost kolekcija i kupovanog tri puta je premašivala vrijednost napravljenih slika. To je išlo dok se sve podloge bankarskih i trgovačkih kredita i zajmova nisu istrošile. Sve dotle dok kamatari nisu zaključili da se na njegov račun više ne mogu bogatiti. Dotok skupog novca je zatvoren i započinje dulji proces bankrota. Prodaje se nikad otplaćena kuća, pa kolekcije, pa skupi ženin grob, a popisuju se za, eventualno, aukcijski čekić i personalne stvari, do noćnih košulja. Usporedo s tim procesom napuštali su ga, i to istim redoslijedom kojim su mu i pristupali, u formacijama u kojima inače prolaze kroz povijest: političari, bankari, šareno društvo dilera, mešetara i trgovaca te kamatari. Dok je bio u naponu snage i solventnosti, često mu je u posjet dolazio poseban činovnik koji se raspitivao i uredno registrirao stanje od fizičkog i intelektualnog do materijalnog. Naime, tadašnji amsterdamski financijski krugovi ulagali su novac u kladjenja-ugovore o budućnosti amsterdamskih, kako bi se to danas nazivalo, 'celebritija'. Rembrandt je bio njihov omiljeni broj. S obzirom na njegov život, mogućnosti zarade (gubitaka) bile su prilično velike. Nije mi jasno kako se današnji poslovni vele-majstori koji se tako vole igrati tuđim novcima nisu toga sjetili. S obzirom na to da se cijeli zapadni civilizacijski krug pretvorio u jednu veliku celebrity-pozornicu, poslovne mogućnosti bile bi ogromne. Ali ima nade da će se dosjetiti, pa 21. stoljeće je tek počelo.

Nizozemska 17. stoljeća, Rembrandtova doba, bila je pravo europsko čudo čija postignuća daleko prerastaju veličinu i, naročito, broj stanovnika. Dok u okruženju vladaju kraljevi, ona je republika zasnovana na predstavnicima građana iz sedam provincija. Najveći neprijatelj - more (dizanje brana i pumpanja vode zbog razine kopna) ujedno je izvor snage i bogatstva. Ima najveću flotu u Europi. Njeni trgovački brodovi trguju s Afrikom, Azijom i Amerikom. Osniva se zapadna i istočna Indijska kompanija. Amsterdam postaje europski bankarski i financijski centar, što povlači za sobom sve europske poštanske puteve, odnosno dotok informacija - temelj razvoja burze (po imenu obitelji van der Burse iz Brugea u čijoj su se kući vršile transakcije). Srednji sloj je bogat. Niži slojevi mogu živjeti. Porez je osnova države. Nitko, ali nitko ga ne može izbjeći. Porezne prijevare su smrtni grijeh. Studenti imaju porezne i druge olakšice. Univerzitet u Leidenu je poznat i priznat u cijeloj Europi, a novoosnovani u Amsterdamu postaje centar »istraživanja, otkrića i kreativnosti«. Europski suvremenici smatraju građane Amsterdama najboljim trgovcima na svijetu. Rene Descartes iz egzila piše kako su u tom gradu svi toliko zauzeti stjecanjem i promicanjem svojih interesa da bi mogao živjeti među njima cijeli život, a da ga ne primijete. Moram priznati da uz sav napor nisam uspio otkriti zašto su se Nizozemci od svog silnog cvijeća 'zakvačili' baš za tulipane koji su stigli u Europu u 16. stoljeću. No, pomama za njima bila je tolika da su tijekom 1635. cijene lukovica pojedinih vrsta dostizale vrijednosti dvadesetak godišnjih plaća jednoga činovnika. Od dokazivanja statusa posjedovanjem

tulipana, trgovina s lukovicama je prešla u područje, do tada neuobičajenih, spekulacija i želje za bogatjenjima preko noći. Počelo se trgovati netom zasađenim lukovicama, pa s onima koje će se tek zasadi, do onih u planovima. Usporedo se oblikuju - stvaraju ugovori (slično *forwarding contract* i *future contract*) opklade u cijene lukovica na kraju budućih sezona. Tako se trgovina, na jedan način, odvaja od konkretnih lukovica i trguje se s ugovorima koji se odnose na lukovice. Dakle, razvija se svojevrsan oblik financijskih derivata koji u svojoj osnovnoj ideji podsjećaju na današnje derivate što u bilijunskim dolarskim vrijednostima harače svjetskim tržištima. Takvo napuhivanje mjehura sapunice ili kako su to kasnije nazvali - trgovina vjetrom, išla je sve do veljače 1637. kada je počela nagla i nekontrolirana prodaja. U svibnju iste godine svi papiri i ugovori nisu vrijedili ništa, a fizička lukovica je vrijedila više od krumpira. Na tisuće ljudi je propalo. Mnoge bogate obitelji koje su ulagale bogatstva u poslove s tulipanima bespovratno su osiromašile. Suvremenici i akteri tih događaja mislili su da će se moći stalno kupovati, bez obzira na cijenu, i prodavati još skuplje. Mislili su, ako su uopće mislili, da će se eventualni problemi riješiti neprekinutom trgovinom, riječju, da će doći do »samoregulacije tržišta«. No, i doba u kojem živimo »konja za trku imade«. Skoro četrsto godina kasnije, ljeta gospodnjega 2008., Alan Greenspan, devetnaest godina voditelj američkih federalnih rezervi, smatran najmoćnijim čovjekom poslije predsjednika SAD-a, itd. itd. objašnjava današnju financijsku katastrofu i krizu. Mislio je ovo, mislio je ono, uglavnom krivo. Vidio je napuhavanje mjehura od sapunice, ali je mislio kako će tržište smaoregulacijom spriječiti katastrofu. Šteta što ne može zajedno sa svojom idejom muzom Ayn Rand pasti u zagrljaj razumijevanja i suosjećanja s 'istomisliocima' iz 17. stoljeća. Da je teško izići na kraj s ljudskom pohlepom, jasno je. Da će se pohlepa do svog punog sjaja razviti u vrijeme liberalnoga kapitalizma, odnosno njegove krune-kasino kapitalizma, moglo je biti jasno. Da naročitu efikasnost u borbi protiv ljudske pohlepe ne pokazuju ni izravne ni neizravne zapovijedi iz knjiga objave triju religija, evidentno je. Ali ono što čudi su zaboravljivosti velikih slika. Nevjerojatno koliko se malo koriste iskustva, presedani, poznati događaji vezani uz mentalitet, karakter te moralnu i etičku topografiju čovjeka. Nekada se u školama tjeralo djecu da na točnom latinskom izgovore i napišu da je povijest učiteljica života. Ne znam je li i danas tako, ali ako koga briga za povijest i sve učiteljice kada živimo u najpametnijem, najuspješnijem, najingenioznijem, najoriginalnijem svijetu od svih svjetova.

Mladen Mrčela

